

Okul Öncesi 5-6 Yaş Grubu Çocukların Sorumluluk Kazanma Düzeylerinin Öğretmen Görüşlerine göre Değerlendirilmesi¹

Evaluating Taking Responsibility Levels Of 5-6 Year-Old Pre-School Children Based On Teacher Opinions

Dr. Büşra ŞAHAN AKTAN

Marmara Üniversitesi, sahan.busra@gmail.com, İstanbul/Türkiye

Prof. Dr. Çavuş ŞAHİN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, csahin25240@yahoo.com, Çanakkale/Türkiye

ÖZET

Araştırmanın genel amacı okulöncesi 5-6 yaş grubu öğrencilerin sorumluluk kazanma düzeylerinin, öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesidir. Bu çalışma betimsel niteliktedir. Araştırmada araştırmacı tarafından oluşturulan öğretmen anketi kullanılmıştır. Öğretmen anketinin hazırlanması aşamasında kullanılacak soruları belirlemek için, yurt içi ve yurt dışında yapılan çalışmalar ve ilgili literatürden yararlanılmıştır. Araştırmanın amacına ve problemine uygun olarak hazırlanan sorular yedi bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde öğretmene ilişkin kişisel bilgiler; diğer altı bölümde ise çocukların sorumluluk düzeyini değerlendirmeye yönelik sorular yer almaktadır. Birinci bölümde yer alan kişisel bilgilere ilişkin soruların üst kısmında soru cümlesi ve altında da uygun cevaplar yer almaktadır. Diğer bölümlerde ise her bir cümlenin karşısında bulunan “kesinlikle katılıyorum”, “katılıyorum”, “kısmen katılıyorum”, “katılmıyorum”, “kesinlikle katılmıyorum” seçenekleri yer almaktadır. Öğretmenlerden uygun olan seçeneği işaretlemeleri istenmektedir.

Elde edilen verilerin incelenmesinde betimsel analiz kullanılmıştır. Katılımcılar, Çanakkale il merkezi ve ilçelerinde görev yapan 100 öğretmendir. Elde edilen veriler SPSS programı ile yorumlanmıştır. Sonuçları değerlendirmede, cinsiyet, mezun olunan okul ve hizmet yılı değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığı, istatistiksel testler ile sınıanmıştır. Elde edilen sonuçlar tablolar halinde ayrıntılı olarak verilmiştir. Araştırmanın sonucunda elde edilen bilgilere göre, öğretmenlerin sorumluluk eğitiminin önemine inandıkları ve çocuklarının sorumluluk kazanma düzeylerini geliştirmeye istekli oldukları söylenebilir.

Anahtar Kelimeler; Okul öncesi, Sorumluluk, Öğretmen

ABSTRACT

The general purpose of the study is to evaluate according to teacher opinions responsibility levels of 5-6 year old children attending preschool. This is a descriptive study that uses teacher survey developed by the researcher. Local and international researches and relevant literature were used at preparation stage of teacher survey in order to determine questions to be used. Questions prepared according to research purpose and problem can be divided into seven sections. The first section is composed of personal questions about teacher while the remaining six comprise questions directed towards evaluating responsibility levels of children. At the first section inquiries are made in question format and appropriate answers are cited below. At other sections there are “completely agree,” “agree,” “partially agree,” “don’t agree” options across every sentence and teachers are asked to mark the appropriate option.

Descriptive analysis is used to examine data. Participants are 100 teachers employed in Çanakkale city center and districts. Data achieved are evaluated using SPSS program. While evaluating results statistical tests are used to determine if there are significant differences according to gender, level of personal education, and years of employment variables. Results are presented in detail as tables. According to results of the research, it can be concluded that teachers believe in importance of responsibility education and are willing to develop responsibility levels of children while children also display behaviors requiring assuming responsibility.

Key Words; Pre-school, Responsibility, Teacher

1. GİRİŞ

Okulöncesi Eğitim, 0-72 ay çocukların; tüm gelişimlerini, toplumsal kültürel değerleri doğrultusunda yönlendiren, duyguların gelişimini ve algılama gücünü arttırarak akıl yürütme sürecinde ona yardımcı

¹ Bu çalışma yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

olan ve yaratıcılığını geliştiren, kendini ifade etmesini ve öz denetimlerini kazanmasını sağlayan, sistemli bir eğitim sürecidir (Yılmaz, 2003). Demirel (2000)'e göre; İlköğretim çağına gelmemiş çocukların eğitimini kapsayan okul öncesi eğitim Türk Milli Eğitim sisteminin ilk basamağını oluşturur. Okulöncesi eğitim kurumlarının amaçlarından biri; okul öncesinin dayandığı ilkeler doğrultusunda, çocukların, sevgi, saygı, işbirliği, katılımcılık, sorumluluk, yardımlaşma ve paylaşma duygularını geliştirici nitelikte eğitim etkinliklerine yer vermektir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2006). Başka bir tanımda ise, merak ve araştırmanın en üst noktada olduğu bu dönemde çocuklara verilecek eğitim için son derece özen gösterilmesi gerekmektedir vurgusu yapılmıştır. Çünkü okul öncesinde çocuğa verilecek eğitimin temelinde çocukların merakları, araştırmaları ve soruları bulunmaktadır (Bal, 1993, Şahin&Ökçün 2000; Aktaş&Arnas 2002; Ardaç, 2003).

0-6 yaş, çocuğun gelişiminin en hızlı ve en kritik yıllarıdır. Bu yıllarda temeli atılan beden sağlığı ve kişilik yapısının, ileri yaşlarda yön değiştirmeden, daha çok aynı yönde gelişmesi şansı daha yüksektir. Uzun yıllara dayalı araştırmalarda çocukluk yıllarında kazanılan davranışların büyük bir kısmının yetişkinlikte, bireyin kişilik yapısını, tavır, alışkanlık, inanç ve değer yargılarını biçimlendirdiği gözlenmiştir. Bu açıdan okulöncesi dönemdeki eğitim, çocuğun ileriki yaşamını etkileyecek önemli bir süreçtir (Oktay, 2003). Aileden sonra en önemli role sahip olan öğretmen, okul öncesi çocuklarında sorumluluk duygusunun gelişmesinde rehberlik görevini üstlenmelidir. Erken çocukluk döneminde eğitimciler uygun çevre düzenlemesi yaparak, çocukların gelişimsel ve bireysel özelliklerini göz önünde bulundurmaya çalışarak, çocuklara işbirliği dâhilinde çalışma olanakları yaratarak ve olumlu model olarak öğrencilerine sorumluluk eğitiminde temel olabilecek becerileri kazandırabilirler. Bunun yanı sıra, çocukların karar verme becerilerini geliştirici, seçimler yapmalarına olanak sunan ve çocukların empati kurmalarını sağlayabilecek kukla kullanımı, drama ve canlandırma türünde etkinlikler planlayarak sorumluluk becerilerinin gelişimlerini destekleyebilirler (Öncü Çelebi, 2002).

Bu nedenle okul öncesi eğitimin çocuğun sosyal gelişiminin önemli basamaklarından biri olan "sorumluluk alma" davranışı üzerinde etkili olabilecek etmenlerden biri olduğu düşünülmektedir. Kişilik gelişiminin okul öncesi yıllarda büyük ölçüde tamamlandığı düşünüldüğünde, bu yıllarda çocuğun yaş dönemine uygun olarak sorumluluk alabilmesi, sorumluluklarını yerine getirebilmesi ile ilgili davranışlarını geliştirmek için etkili programların oluşturulması gerekmektedir. Böylece çocuklar, toplumun parçası olarak, kurallara uyan, işbirliği yapabilen, katılımcı olan ve sorumluluk alabilen birer birey olmayı öğrenebileceklerdir (Şahan, 2011).

Church'e göre beş-altı yaşlarındaki çocuklar için sorumluluğun anlamı, gelişmekte olan bir öz-kontrole sahip olduğunu göstermek, kişisel sınırların farkında olmak ve başkalarına güvenme bilincine sahip olmak, kendisi ve başkaları için verdiği kararlar konusunda kendisine güvenilmesi. Örneğin, sınıftaki malzemeleri nasıl koruyup paylaşacağını bilmesi ve yaptığı hareketlerle ilgili dürüst olmasıdır. Kendine ve eşyalarına iyi bakmak, yaptığı hareketin başkaları üzerindeki etkilerinin farkında olmaktır. (Akt: Öncü, 2002: 16). Bir başka kaynakta ise sorumluluk sahibi bir birey, belirli duyguların ve düşüncelerin uzantısı olarak yaptığı veya yapmadığı davranışlardan dolayı başka insanların veya şeylerin etkilendiğini fark edip ifade ederse, bu duyguların düşüncelerin ve davranışlarının kendisine ait olduğunu kabul ederse, söz konusu duygularının, düşüncelerinin ve davranışlarının sorumluluğunu almış olur (Dökmen, 2000). Sorumluluk bilincinin ortaya çıkarılması eğitimin en büyük problemlerindendir. Çocuğun sorumluluk bilincine ulaşabilmesi için özgürlük ve otoriteyi kabul arasında denge kurabilmelidir. Birbiriyle çelişen "özgürlüğü ve otoriteyi kabul etme durumu", aynı anda aynı kişide gerçekleştirilmesi güç bir dengeyi gerektirmektedir (Karaköse, 2010).

Çocuğun kendisini "ben değerliyim" diye algılayabilmesi ve "önemli olduğunu hissedebilmesi" için, öncelikle çevresinden sosyal kabul görmesine ihtiyaç vardır. Bu ortamın oluşturulması için de çocuğa "uygulama" olanağı vermek gerekir. Dilediği gibi giyinen, giysisini seçen, dilediği resimleri yapan, yemeğini baskısız bir şekilde yiyen, hareketlerine katı sınırlar getirilmeyen, kişiliğine saygı gösterildiğini gören ve kendini özgürce ifade edebilen çocuk "ben değerliyim" diye düşünür.

Çocuğun önemli ve değerli olduğunu hissetmesi onu yeni atılımlara ve başarılarla götürür (Özen, 2001). Çocuğun sürekli olarak tüm gelişmelerini desteklemek, evde ailenin kendisine sağlayamadığı eğitim olanaklarını vermek ve düzenli bir eğitim programına başarı ile katılmaya hazırlamak için annenin dışında eğitimcilerle gereksinim vardır. İşte okul öncesi eğitim kurumları özellikle bu açıdan ailelere gerekli eğitim desteğini sağlayan kuruluşlar olarak çok önemli bir işlevi yerine getirmektedirler (Aksoy, 1994). Erken çocukluk döneminde eğitimciler uygun çevre düzenlemesi yaparak, çocukların gelişimsel ve bireysel özelliklerini göz önünde bulundurmaya çalışarak, çocuklara işbirliği dâhilinde çalışma olanakları yaratarak ve olumlu model olarak öğrencilerine sorumluluk eğitiminde temel olabilecek becerileri kazandırabilirler (Öncü, 2002). Özen (2001) ise; çocuklara sorumluluk duygusunu aşlamak için gerekli olan öğretmen davranışlarını sıralamıştır; Çocuklara nezaket ve saygı içinde davranmayı, bağışlamayı destekleyici, eğitici dille, birbirlerini her gün teşvik edici olmayı, her bireysel davranış için sorumluluğu kabul etmeyi, tolerans tanımak ve kabullenmek en iyi dostlar olmak demek değildir fakat bütün insanlara kibar ve ayrıcalıklı davranmak demektir, herkesin hata yapabildiğini ve kimsenin zarar görmemesi halinde bunun sorun olmadığını, başkalarına asla onlar istemedikçe gülmemeyi, onların başkalarının üzerindeki güçlerinin farkına varmalarını ve farkındalıklarının başkalarına saygı çerçevesinde eylemlerini engellemeden öğretmektir. Okul, öğrencinin gelişiminde aileden sonra gelen en önemli kurumdur. Sorumlu bir biçimde davranmak, içselleştirilmiş değerler ve inançlar bütünlüğüne göre sorumlu hareket etmek ve bir eylemin sonuçlarının kabul edilmesi anlamına gelir. Sorumluluk sahibi öğrenciler, sergiledikleri sorumlu davranışlar dizisinde genelde içsel denetim kullanır, davranışlarının sonuçlarını kabul eder ve kurallara sorumsuz öğrencilerden daha çok uyarlar (Karaköse, 2010).

2. YÖNTEM

Okul Öncesi 5-6 yaş grubu çocukların sorumluluk düzeylerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirildiği bu araştırma betimsel nitelikte olup; araştırmada betimleme (survey) modeli kullanılmıştır. Bu yöntem tarama araştırmaları da denebilir. Bu araştırma okul öncesi 5-6 yaş grubu çocukların sorumluluk düzeylerine ilişkin öğretmenlerin görüşlerini anket yoluyla tanımlamayı amaçlamaktadır. Böylelikle, öğretmenlerin okul öncesi 5-6 yaş grubu çocukların sorumluluk düzeylerine ilişkin bakış açıları değerlendirilerek, çocukların sorumluluk düzeyleri hakkındaki görüşleri ortaya çıkarılmış olacaktır. Bu doğrultuda daha fazla öğretmene ulaşarak daha geçerli ve güvenilir bilgiler edinebilmek amacıyla anket kullanılmıştır. Araştırma kapsamında, Ezine, Lâpseki, Gelibolu ve Biga ilçelerindeki ilköğretim okullarında ve anaokullarında görev yapan 100 okul öncesi öğretmene ulaşılmıştır. Öğretmenlerin görüşlerini almak amacıyla araştırmacı tarafından “Öğretmen Anketi” hazırlanmıştır. Öğretmen anketinin hazırlanması aşamasında kullanılacak soruları belirlemek için, yurt içi ve yurt dışında yapılan çalışmalar ve ilgili literatürden yararlanılmıştır. Araştırmanın amacına ve problemine uygun olarak hazırlanan sorular yedi bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde öğretmene ilişkin kişisel bilgiler; diğer altı bölümde ise çocukların sorumluluk düzeyini değerlendirmeye yönelik sorular yer almaktadır. Birinci bölümde yer alan kişisel bilgilere ilişkin soruların üst kısmında soru cümlesi ve altında da uygun cevaplar yer almaktadır. Diğer bölümlerde ise her bir cümlenin karşısında bulunan “kesinlikle katılıyorum”, “katılıyorum”, “kısmen katılıyorum”, “katılmıyorum”, “kesinlikle katılmıyorum” seçenekleri yer almaktadır. Öğretmenlerden uygun olan seçeneği işaretlemeleri istenmektedir. Hazırlanan anket sorularının geçerlilik ve güvenilirliğini tespit etmek için, 30 kişilik bir öğretmen grubuna ön uygulama çalışması yapılmıştır. Bu araştırmada kullanılan anket için Cronbach Alfa katsayısı .92 olarak bulunmuştur. Sonucun bu şekilde bulunması araştırmanın güvenilir çıktığını göstermiştir.

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

Veri toplama aracı olarak kullanılan anket 7 bölümden oluşmaktadır. 1. Bölümde kişisel bilgilere yönelik olarak hazırlanmış 8 soru, ikinci bölümde çocuğun kendine ve eşyalarına ne kadar özen gösterdiğine ilişkin 8 soru, 3. bölümde yaptıkları hareketin başkaları üzerindeki etkilerinin farkında olup olmadıklarını belirlemeye yönelik 8 soru, 4. bölümde gelişmekte olan bir öz kontrole sahip olup

olmadığını belirlemeye yönelik 8 soru, 5.bölümde kişisel sınırlılıklarını bilme ve başkalarına güvenme bilincine ilişkin 10 soru, 6. bölümde kendisi ve başkaları için verdiği kararların arkasında durup durmamasını ölçmeye yönelik 9 soru ve son bölümde, yaptığı hareketlerle ilgili dürüst olup olmadığına ilişkin 6 soru olmak üzere toplam 50 sorudan oluşmaktadır. Örnekleme katılan öğretmenlerin hem kişisel bilgilerini içeren sorulara, hem de öğrencilerinin sorumluluk düzeylerini değerlendirmeye yönelik sorulara verdikleri cevaplar, frekans (f), yüzdelik (%), aritmetik ortalama (\bar{x}), standart sapma (Ss), t testi ve F testi uygulanarak değerlendirilmiş ve değerlendirmeye alınan 100 anketten elde edilen veriler tablolar halinde gösterilerek yorumlamalar yapılmıştır.

Tablo 1. Öğretmenlerin Kişisel Özelliklerine Göre Dağılımları

Öğretmenlerin Özellikleri		f	Yüzdelik %
Cinsiyet	Kadın	96	96,0
	Erkek	4	4,0
	Toplam	100	100,0
En Son Bitirdiğiniz Okul	Eğitim Enstitüsü	9	9,0
	2+2 lisans tamamlama	9	9,0
	4 yıllık lisans mezunu	82	82,0
	Yüksek Lisans ve Doktora
Kıdem	1-5 yıl	52	52,0
	6-10 yıl	17	17,0
	11-15 yıl	8	8,0
	16-20 yıl	11	11,0
	21 yıl ve üzeri	12	12,0
Okulun Bulunduğu Yer	İl	47	47,0
	İlçe	53	53,0
O.Ö.E. Program Kitabında Yer Alan Sorumluluk Eğitim Programını İnceleme Durumu	Evet	27	27,0
	Kısmen	34	34,0
	Hayır	39	39,0
Sorumluluk Eğitimi Hizmet İçi Eğitim Alma Durumu	Evet	6	6,0
	Kısmen	8	8,0
	Hayır	86	86,0

Tablo 1’de görüldüğü gibi araştırmaya katılanların %96’sı kadın, %4’ü erkektir. En son bitirdikleri okullara bakıldığında %9’u Eğitim Enstitüsü, %9’u 2+2 Lisans tamamlama mezunu iken %82’si lisans programı mezunudur. Yüksek Lisans ve Doktora mezunu katılımcımız bulunmamaktadır. Öğretmenlerin kıdemlerine baktığımızda, %52’si 1-5 yıl, %17’si 6-10 yıl, %8’i 11-15 yıl, %11’i 16-20 yıl, %12’si ise 21 yıl ve üzerinde hizmet yılına sahip olduklarını belirtmişlerdir. Örneklemimizde bulunan öğretmenlerin %47’si ilde, %53’ü ise ilçede çalıştıklarını söylemişlerdir. İlköğretim Okul Öncesi Eğitim Programında yer alan sorumluluk eğitimi uygulamasını incelediniz mi sorusuna öğretmenleri %27’si evet, %34’ü kısmen, %39’u ise hayır cevabını vermişlerdir. Son olarak kişisel bilgiler bölümünde yer alan yine Okul Öncesi Eğitim Programında yer alan Sorumluluk Eğitimi ile ilgili olarak hizmet içi eğitim aldınız mı sorularına verilen yanıtların ise %6’sı evet, %8’i kısmen, %86’sı ise hayır şeklinde olmuştur.

Tablo 2. Öğretmenlerin Sorumluluk Eğitiminin Amacına İlişkin Görüşleri

Maddeler	f	%
Çocuğun iç kontrol becerisini geliştirmesine ve çevresine uyum sağlamasına yardımcı olmak	48	48,0
Bazı kişisel bakım becerilerini kazanmasına yardımcı olmak	5	5,0
Çocukların seçim yapma, karar verme becerilerini geliştirmek	14	14,0
Çocukların yaptığı hareketlerin sonuçlarını değerlendirmelerini ve bu hareketlerin başkalarını nasıl etkileyeceğini görmesini sağlamak	33	33,0
Toplam	100	100,0

Tablo 2 incelendiğinde, sorumluluk eğitiminin amacını öğretmenlerin %48’inin çocuğun iç kontrol becerisini geliştirmesine ve çevresine uyum sağlamasına yardımcı olmak, %33’ünün çocukların yaptığı hareketlerin sonuçlarını değerlendirmelerini ve bu hareketlerin başkalarını nasıl etkileyeceğini görmesini sağlamak, %14’ünün çocukların seçim yapma, karar verme becerilerini

geliştirmek, %5'inin ise, bazı kişisel bakım becerilerinin kazanmasına yardımcı olmak olarak değerlendirdikleri görülmektedir.

Tablo 3. Öğretmenlerin, Öğrencilerinin Kendine ve Eşyalarına İyi Bakmaları Konusuna Ait Bulguları

Maddeler	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kısmen Katılmıyorum		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1.Boyuna uygun bir askıya ceketini ya da hırkasını asar.	-	-	1	1,0	8	8,0	22	22,00	69	69,0
2.Ayakkabılarını bağlar ve fiyonk yapar.	3	3,0	12	12,0	50	50,0	21	21,0	14,0	14,0
3.Ellerini ve yüzünü yardımsız yıkar.	-	-	1	1,0	6	6,0	26	26,0	67	67,0
4.Dişlerini fırçalar.	-	-	-	-	10	10,0	26	26,0	64	64,0
5.Oyuncaklarını temiz kullanır.	-	-	2	2,0	30	30,0	24	24,0	44	44,0
6.Sınıftaki materyallere zarar vermez.	-	-	6	6,0	26	26,0	27	27,0	41	41,0
7.Çiçekleri sulur.	-	-	1	1,0	15	15,0	36	36,0	48	48,0
8.Çantasını ve eşyalarını taşır.	-	-	1	1,0	11	11,0	29	29,0	59	59,0

Tablo 3'de okul öncesi öğretmenlerinin, öğrencilerin kendine ve eşyalarına iyi bakmaları ile ilgili görüşleri belirtilmiştir. Buna göre öğretmenlerin öğrencilerin boyuna uygun bir askıya ceketini ve hırkasını asabildikleri (%69) ellerini ve yüzlerini yardımsız yıkayabildikleri (%67) ve dişlerini fırçalamalarına (%64) ilişkin sorulara kesinlikle katılıyorum cevabını verdikleri görülmektedir.

Tablo 4. Öğretmenlerin, Öğrencileri İle İlgili Olarak Yaptığı Hareketin Başkaları Üzerindeki Etkilerinin Farkında Olur Sorularına Verdikleri Cevaplara İlişkin Bulgular

Maddeler	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kısmen Katılmıyorum		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
9.Oyuncaklarını paylaşır.	-	-	4	4,0	15	15,0	39	39,0	42	42,0
10.Arkadaşlarıyla yemeğini paylaşır.	-	-	3	3,0	24	24,0	30	30,0	43	43,0
11.Toplum içinde kendinden beklenen davranışları sergiler.	-	-	5	5,0	29	29,0	38	38,0	28	28,0
12.Sofra kurallarına uyar.	-	-	1	1,0	24	24,0	38	38,0	37	37,0
13.Okula geldiğinde öğretmenine ve arkadaşlarına “günaydın” der.	1	1,0	2	2,0	9	9,0	35	35,0	53	53,0
14.Okul çıkışında öğretmenine ve arkadaşlarına “iyi günler” der.	1	1,0	2	2,0	11	11,0	34	34,0	52	52,0
15.Yemeğini yardım almadan yer.	-	-	2	2,0	5	5,0	41	41,0	52	52,0
16.Yemek yedikten sonra tabağını kaldırır.	1	1,0	-	-	12	12,0	35	35,0	52	52,0

Tablo 4'de çocukların yaptıkları hareketin başkaları üzerindeki etkilerinin farkında olma kategorisinde ki davranışları kazandıkları görülmektedir. Okul çıkışında öğretmenine ve arkadaşlarına “iyi günler” der %52, oyuncaklarını paylaşır %42, yemek yedikten sonra tabağını kaldırır %52.

Tablo 5. Öğretmenlerin, Öğrencileri İle İlgili Olarak Gelişmekte Olan Bir Öz Kontrole Sahip Olduğunu Gösterir Sorusuna Verdikleri Cevaplara Ait Bulgular

Maddeler	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kısmen Katılmıyorum		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
17.Yetişkinlerin konuşmalarına katılır.	1	1,0	1	1,0	18	18,0	50	50,0	30	30,0
18.Kendini ifade etmede özgün yollar kullanır.	-	-	2	2,0	15	15,0	48	48,0	35	35,0
19.Kıyafetlerini kendi seçer.	-	-			17	17,0	41	41,0	42	42,0
20.Kendiliğinden bir işe başlar.	-	-	2	2,0	17	17,0	40	40,0	41	41,0
21.Kendine bir amaç belirleyip davranışlarını ona göre yönlendirir.	-	-	2	2,0	27	27,0	44	44,0	27	27,0
22.Günlük yaşamda kurallara uyar.	-	-	3	3,0	17	17,0	43	43,0	37	37,0
23.Ders içi faaliyetlere aktif katılır.	-	-			20	20,0	40	40,0	40	40,0
24.Sabahları okula gitmek için zamanında uyanır.	-	-	1	1,0	27	27,0	37	37,0	35	35,0

Tablo 5’de Okul Öncesi öğretmenlerinin, öğrencilerinin gelişmekte olan bir öz kontrole sahip olduğunu göstermeleriyle ilgili görüşleri gösterilmektedir. Öğretmenler, öğrencilerinin yetişkinlerin konuşmalarına katıldıklarını %30, kendini ifade etmede özgün yollar kullandıklarını %35 ve kendilerinden işe başladıklarını belirtmişlerdir (%41).

Tablo 6. Öğretmenlerin, Öğrenciler İle İlgili Kişisel Sınırlılıklarını Bilme ve Güvenme Bilincine Sahip Olmalarına Yönelik Bulgular

Maddeler	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kısmen Katılmıyorum		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
25.Kendisiyle ilgili sorulara uygun cevaplar verir.	-	-	-	-	14	14,0	43	43,0	43	43,0
26.Sirasını bekler.	1	1,0	3	3,0	22	22,0	35	35,0	39	39,0
27.Haklarını korur.	-	-	4	4,0	20	20,0	42	42,0	34	34,0
28.Kendisinin ve başkalarının haklarına saygı gösterir.	-	-	3	3,0	25	25,0	37	37,0	35	35,0
29.Gerektiğinde lideri izler.	-	-	2	2,0	12	12,0	43	43,0	43	43,0
30.Gerektiğinde liderliği üstlenir.	-	-	2	2,0	18	18,0	38	38,0	42	42,0
31.Hava şartlarına uygun kıyafetler seçer.	1	1,0	5	5,0	19	19,0	42	42,0	33	33,0
32.Sınıfa giriş çıkış saatlerine ve oturma düzenine dikkat eder.	-	-	3	3,0	28	28,0	31	31,0	38	38,0
33.Yaşamın sürdürülebilmesi için gerekli kaynakları verimli kullanır.	1	1,0	3	3,0	24	24,0	42	42,0	30	30,0
34.Sınıf içi etkinlikleri zamanında bitirir.	-	-	2	2,0	29	29,0	41	41,0	28	28,0

Tablo 6’da, Okul Öncesi öğretmenlerinin, öğrencilerinin kişisel sınırlılıklarını bilmesi ve başkalarına güvenmesi ile ilgili görüşleri yer almaktadır. Buna göre, öğretmenlerin %43’ü kendileriyle ilgili sorulara uygun cevaplar verdiklerini, %39’u sıralarını beklediklerini söylemektedirler.

Tablo 7. Öğretmenlerin, Öğrencilerinin Kendisi ve Başkaları İçin Verdiği Kararlar Konusunda Kendisine Güvenmeleriyle İlgili Görüşlerine Ait Bulgular

Maddeler	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
35.Grup oyunlarına katılır.	-	-	-	-	8	8,0	41	41,0	51	51,0
36.Bir oyunun kurallarını başkasına açıklar.	1	1,0	1	1,0	17	17,0	45	45,0	36	36,0
37.Sofra kurmak gibi ev işlerine yardımcı olur.	-	-	1	1,0	14	14,0	41	41,0	44	44,0
38.Başladığı bir işi bitirme çabasındadır.	-	-	1	1,0	16	16,0	41	41,0	42	42,0
39.Hata yapabileceğini kabul eder.	1	1,0	4	4,0	30	30,0	38	38,0	27	27,0
40.Başkalarının hata yapabileceğini Kabul eder.	1	1,0	2	2,0	30	30,0	37	37,0	30	30,0
41.Başkalarının hatalarını uygun yollarla ifade eder.	1	1,0	6	6,0	24	24,0	43	43,0	26	26,0
42.Canlıların yaşama hakkına özen gösterir.	-	-	2	2,0	19	19,0	34	34,0	45	45,0
43.Canlıların bakımını üstlenir ve korur.	-	-	4	4,0	18	18,0	36	36,0	42	42,0
44.Yapmak istemediği bir şey olduğu zaman “hayır” der.	-	-	2	2,0	14	14,0	32	32,0	52	52,0

Tablo 7’de Okul Öncesi öğretmenlerinin, öğrencilerin kendisi ve başkaları için verdiği kararlar konusunda kendisine güvenmeleriyle ilgili görüşlerine yer verilmektedir. Öğretmenlerin % 51’i öğrencilerin grup oyunlarına katıldıklarını, %36’sı bir oyunun kurallarını başkasına açıkladığını belirtmektedirler.

Tablo 8. Öğretmenlerin, Öğrencilerin Yaptığı Hareketlerle İlgili Dürüst Davranmalarına İlişkin Sorulara Ait Bulgular

Maddeler	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
45.Kurallı oyunların kurallarına uyar.	-	-	4	4,0	13	13,0	45	45,0	38	38,0
46.Arkadaşlık seçiminde kararlılık gösterir.	-	-	5	5,0	26	26,0	35	35,0	34	34,0
47.Eşyalarını toplar ve düzene koyar.	-	-	4	4,0	19	19,0	38	38,0	39	39,0
48.Arkadaşından ödünç aldığı oyuncacı zamanında geri verir.	-	-	7	7,0	33	33,0	31	31,0	29	29,0
49. Televizyon izleme ve oyun oynama saatlerine uyar.	-	-	8	8,0	24	24,0	38	38,0	30	30,0
50. Yanlışlıkla döktüklerini toplar.	2	2,0	2	2,0	20	20,0	35	35,0	41	41,0

Tablo 8’de, Okul Öncesi öğretmenlerinin, öğrencilerin yaptığı hareketlerle ilgili dürüst davranmalarına ilişkin bulgulara yer verilmektedir. Bu bölümün ilk maddesi olan, öğrencilerin kurallı oyunların kurallarına uymaları ile ilgili öğretmen görüşleri, %38kesinlikle katılıyorum, %45 katılıyorum şeklindedir. Öğretmenlerin, öğrencilerin arkadaşlık seçiminde kararlılık gösterdiklerini %34, arkadaşından ödünç aldığı oyuncacı zamanında geri verdiklerini %31ifade etmektedirler.

Tablo 9. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Cinsiyeti İle Öğrencilerinin Sorumluluk Düzeylerinin Yorumu Arasındaki Farklılıklara İlişkin Bulgular

Cinsiyet		N	Mean	Std. Deviation	Sd	t	p
KEIB	Kadın	4	4,5625	,3307	98	1,128	,262
	Erkek	96	4,2279	,5874			
YHBU	Kadın	4	3,9688	,7526	98	-,777	,439
	Erkek	96	4,2396	,6805			
GOKSG	Kadın	4	3,6563	,7315	98	-1,694	,093
	Erkek	96	4,1497	,5651			
KSBBG	Kadın	4	4,0750	,6602	98	-0,49	,961
	Erkek	96	4,0917	,6661			
KBVKKG	Kadın	4	4,0750	,6500	98	-,226	,821
	Erkek	96	4,1500	,6494			
YHIDD	Kadın	4	3,9583	,7500	98	-,160	,873
	Erkek	96	4,0191	,7445			
TUM	Kadın	4	4,0550	,6036	98	-,323	,747
	Erkek	96	4,1494	,5709			

Tüm boyutlar incelendiğinde, öğretmenlerin öğrencilerin sorumluluk düzeylerinin değerlendirilmesindeki görüşleri ile cinsiyete göre anlamlı bir fark görülmemektedir.

Tablo 10. Okul Öncesi Öğretmenlerin Mezun Oldukları Okul Türü ile Öğrencilerin Sorumluluk Düzeylerinin Değerlendirilmesine Yönelik Boyutlar arasındaki farklılıklar

Varyans Analizi		Kareler Toplamı	d	Kareler Ortalaması	F	p
KIB	Gruplararası	1,570		,392	1,166	,331
	Gruplarıçi	31,969	5	,337		
	Toplam	33,539	9			
YHBUE	Gruplararası	1,254		,314	,666	,617
	Gruplarıçi	44,716	5	,471		
	Toplam	45,970	9			
GOKSG	Gruplararası	,231		5,776E-02	,168	,954
	Gruplarıçi	32,641	5	,344		
	Toplam	32,872	9			
KSBBG	Gruplararası	1,581		,395	,897	,469
	Gruplarıçi	41,881	5	,441		
	Toplam	43,462	9			
KBVKKG	Gruplararası	,958		,239	,563	,690
	Gruplarıçi	40,391	5	,425		
	Toplam	41,349	9			
YHIDD	Gruplararası	3,616		,904	1,693	,158
	Gruplarıçi	50,745	5	,534		
	Toplam	54,361	9			
TUM	Gruplararası	1,072		,268	,821	,515
	Gruplarıçi	31,021	5	,327		
	Toplam	32,094	9			

Tablo 10'a göre, okul öncesi öğretmenlerinin, mezun oldukları okul türü ile çocukların sorumluluk düzeylerini belirlemeye yönelik alt boyutları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Tablo 11. Okul Öncesi Öğretmenlerin Kıdemleri ile Öğrencilerin Sorumluluk Düzeylerinin Değerlendirilmesine Yönelik Boyutlar arasındaki farklılıklar

Varyans Analizi		Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
KIB	Gruplararası	1,570	4	,392	1,166	,331
	Gruplarıçi	31,969	95	,337		
	Toplam	33,539	99			
YHBUE	Gruplararası	1,254	4	,314	,666	,617
	Gruplarıçi	44,716	95	,471		
	Toplam	45,970	99			
GOKSG	Gruplararası	,231	4	5,776E-02	,168	,954
	Gruplarıçi	32,641	95	,344		
	Toplam	32,872	99			
KSBBG	Gruplararası	1,581	4	,395	,897	,469
	Gruplarıçi	41,881	95	,441		
	Toplam	43,462	99			
KBVKKG	Gruplararası	,958	4	,239	,563	,690
	Gruplarıçi	40,391	95	,425		
	Toplam	41,349	99			
YHIDD	Gruplararası	3,616	4	,904	1,693	,158
	Gruplarıçi	50,745	95	,534		
	Toplam	54,361	99			
TUMORT	Gruplararası	1,072	4	,268	,821	,515
	Gruplarıçi	31,021	95	,327		
	Toplam	32,094	99			

Tablo 11'a göre, okul öncesi öğretmenlerinin, kıdemleri ile çocukların sorumluluk düzeylerini belirlemeye yönelik alt boyutları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Tablo 12. Okul Öncesi Öğretmenlerin Okul Öncesi Eğitim Programında Yer Alan Sorumluluk Eğitim Uygulamasını İnceleme Durumları ile Öğrencilerin Sorumluluk Düzeylerinin Değerlendirilmesine Yönelik Boyutlar arasındaki farklılıklar

Varyans Analizi		Kareler Toplamı	d	Kareler Ortalaması	F	p
1.BÖLÜM	Gruplararası	2,060		1,030	3,174	,046
	Gruplarıçi	31,479	7	,325		
	Toplam	33,539	9			
2.BÖLÜM	Gruplararası	2,421		1,210	2,696	,073
	Gruplarıçi	43,550	7	,449		
	Toplam	45,970	9			
3.BÖLÜM	Gruplararası	1,241		,621	1,903	,155
	Gruplarıçi	31,631	7	,326		
	Toplam	32,873	9			
4.BÖLÜM	Gruplararası	1,918		,959	2,239	,112
	Gruplarıçi	41,544	7	,428		
	Toplam	43,462	9			
5.BÖLÜM	Gruplararası	1,105		,553	1,332	,269
	Gruplarıçi	40,244	7	,415		
	Toplam	41,349	9			
6.BÖLÜM	Gruplararası	1,986		,993	1,839	,165
	Gruplarıçi	52,376	7	,540		
	Toplam	54,361	9			
TÜMÜ	Gruplararası	1,577		,789	2,506	,087
	Gruplarıçi	30,517	7	,315		
	Toplam	32,094	9			

Tablo 12’ye göre, okul öncesi öğretmenlerinin, okul öncesi eğitim programında yer alan sorumluluk eğitim uygulanmasını inceleme durumları ile çocukların sorumluluk düzeylerini belirlemeye yönelik alt boyutları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Okul öncesi 5-6 yaş çocuklarının sorumluluk düzeyleri ile ilgili öğretmen görüşleri değerlendirildiğinde, öğretmenlerin çocukların sorumluluklarını yerine getirme davranışlarından memnun oldukları söylenebilir. Genel olarak okul öncesi eğitim programında yer alan kazanımların çocukların sorumlu davranmalarına yönelik olduğu düşünüldüğünde, öğretmenlerin öğrencilerinden memnun olmaları beklenen bir durumdur.

Okul Öncesi Öğretmenlerinin sorumluluk eğitiminin amacı ile ilgi görüşleri değerlendirildiğinde, çocuğun iç kontrol becerisini geliştirmesine ve çevresine uyum sağlamasına yardımcı olmak, çocukların yaptığı hareketlerin sonuçlarını değerlendirmelerini ve bu hareketlerin başkalarını nasıl etkileyeceğini görmesini sağlamak, seçim yapma, karar verme becerilerini geliştirmek, bazı kişisel bakım becerilerinin kazanmasına yardımcı olmak olarak belirledikleri görülmektedir.

Okul öncesi öğretmenlerinin anketin ilk alt boyutu olan, öğrencilerin kendine ve eşyalarına iyi bakmaları ile ilgili görüşleri değerlendirildiğinde, öğrencilerin boyuna uygun bir askıya ceketini ve hırkasını astıkları, ellerini ve yüzlerini yardımsız yıkayabildikleri, dişlerini fırçaladıkları, oyuncaklarını temiz kullandıkları ayrıca sınıftaki materyallere zarar vermedikleri, sınıflarındaki çiçeklerin bakımını üstlendikleri, çantalarını ve eşyalarını kendilerinin taşıdıkları görüşünde oldukları belirlenmektedir. Okul Öncesi öğretmenlerin, öğrencilerin yaptığı hareketlerinin başkaları üzerindeki etkilerinin farkında olup olmadıklarına ilişkin sorulara verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde, öğrencilerinin oyuncaklarını paylaştıkları, arkadaşlarıyla yemeklerini paylaştıkları, okula geldiğinde öğretmenine ve arkadaşlarına “günaydın” deme davranışlarını gösterdikleri, öğrencilerin okuldan ayrıldıklarında öğretmenine ve arkadaşlarına “iyi günler” deme davranışlarını gösterdiklerini, yemeğini yardım almadan yedikleri, yemek yedikten sonra tabaklarını kaldırdıkları görüşünde oldukları söylenebilir. Bütün sorular değerlendirildiğinde, Okul Öncesi öğretmenlerinin, öğrencilerinin yaptığı hareketlerinin başkaları üzerindeki etkilerinin farkında olduklarını düşündükleri görülmektedir. Okul Öncesi öğretmenlerinin, öğrencilerinin gelişmekte olan bir öz kontrole sahip olduğunu göstermeleriyle ilgili görüşleri değerlendirildiğinde, öğrencilerinin yetişkinlerin konuşmalarına katıldıklarını, kendini ifade etmede özgün yollar kullandıklarını, kıyafetlerini kendilerinin seçtiklerini, kendiliğinden işe başlayabildiklerini, kendine bir amaç belirleyip davranışlarını ona göre yönlendirebildiklerini, günlük yaşamda kurallara uydukları görüşünü paylaşmışlardır. Aynı zamanda ders içi faaliyetlere aktif olarak katılım sağladıklarını, sabahları okula gitmek için zamanında uyandıklarını belirtmektedirler.

Okul Öncesi öğretmenlerinin, öğrencilerinin kişisel sınırlılıklarını bilmesi ve başkalarına güvenmesi ile ilgili görüşleri değerlendirildiğinde, öğretmenlerin öğrencilerinin, kendileriyle ilgili sorulara uygun cevaplar verdikleri, sıralarını bekledikleri, haklarını korudukları, öğretmenlerin, öğrencilerinin kendisinin ve başkalarının haklarına saygı gösterdikleri, gerektiğinde lideri izledikleri, öğrencilerinin gerektiğinde liderliği üstlendikleri, hava şartlarına uygun kıyafetler seçtikleri görüşünde oldukları söylenebilir. Ayrıca, öğrencilerin, sınıf giriş çıkış saatlerine, oturma düzenine dikkat ettikleri, yaşamın sürdürülebilmesi için gerekli kaynakları verimli kullandıklarını, sınıf içi etkinlikleri zamanında bitirdiklerini düşündükleri görülmektedir.

Okul Öncesi öğretmenlerinin, öğrencilerin kendisi ve başkaları için verdiği kararlar konusunda kendisine güvenmeleriyle ilgili görüşleri değerlendirildiğinde, öğretmenlerin öğrencilerin grup oyunlarına katıldıklarını belirtmektedirler. Bir oyunun kurallarını başkasına açıkladıkları, sofrayı kurmak gibi ev işlerinde yardımcı oldukları, başladığı bir işi bitirme çabasında oldukları, öğrencilerinin hata yaptıklarında bunu kabul ettikleri, başkalarının hatalarını kabul ettikleri başkalarının hatalarını uygun yollarla ifade edebildikleri, canlıların yaşama hakkına özen

gösterdikleri, canlıların bakımını üstlenip, onları korudukları, yapmak istemedikleri bir şey olduğunda hayır diyebildikleri, öğrencilerinde bu bilinci oluşturabildikleri konusunda görüş bildirmişlerdir. Okul Öncesi öğretmenlerinin, öğrencilerin yaptığı hareketlerle ilgili dürüst davranmalarına ilişkin görüşleri değerlendirildiğinde, öğrencilerin kurallı oyunların kurallarına uydukları, arkadaşlık seçiminde kararlılık gösterdikleri, eşyalarını toplayıp düzene koydukları, arkadaşından ödünç aldığı oyuncacı zamanında geri verdikleri, televizyon izleme ve oyun oynama saatlerine dikkat ettikleri, öğrencilerin yanlışlıkla döktüklerini topladıkları görüşünde oldukları görülmektedir.

Okul Öncesi öğretmenlerinin, çocukların sorumluluk düzeyleri ile ilgili görüşleri ile cinsiyetleri açısından anlamlı bir fark görülmemektedir. Ancak genel olarak bayan öğretmenlerin, erkek öğretmenlere göre daha olumlu düşündükleri belirlenmiştir.

Okul öncesi öğretmenlerinin, öğrencilerinin kendine ve eşyalarına iyi bakmalarına yönelik görüşleri ile mezun olunan okul türü açısından anlamlı bir fark görülmemektedir. Ancak eğitim enstitüsü mezunu öğretmenlerin daha olumlu görüşe sahip oldukları, en olumsuz görüşün ise 2+2 lisans tamamlama ile mezun olan öğretmenlerin olduğu görülmektedir.

Okul öncesi öğretmenlerinin, öğrencilerinin yaptığı hareketlerinin başkaları üzerindeki etkilerinin farkında olmalarına ilişkin görüşleri ile mezun oldukları okul türü arasında anlamlı bir ilişki görülmemektedir. Bu boyutta ise en olumlu görüşün eğitim enstitüsü mezunu öğretmenler arasında olduğu belirlenmiştir.

Okul öncesi öğretmenlerinin, öğrencilerinin geliştirmekte olan bir öz kontrole sahip olduğunu göstermeleri ile ilgili görüşleriyle mezun oldukları okul türü arasında anlamlı bir ilişki görülmemektedir. Ancak lisans mezunu öğretmenlerin en olumlu görüşte oldukları söylenebilir.

Okul öncesi öğretmenlerinin, öğrencilerinin kişisel sınırlılıklarını bilmelerini ve başkalarına güvenme bilincine sahip olmalarına ilişkin görüşleri ile mezun oldukları okul türü arasında anlamlı bir ilişki görülmemektedir ama bu boyut içinde lisans mezunu öğretmenlerin daha olumlu düşündükleri söylenebilir.

Okul öncesi öğretmenlerinin, öğrencilerinin yaptığı hareketlerle ilgili dürüst davranmalarına ilişkin görüşleri ile mezun oldukları okul türü arasında anlamlı bir ilişki görülmemektedir, eğitim enstitüsü mezunu öğretmenlerin bu boyut için daha olumlu düşündükleri saptanmıştır.

Okul öncesi öğretmenlerinin, ankete verdikleri cevaplar neticesinde, kıdemleri ile anketin boyutları arasındaki ilişki değerlendirildiğinde, boyutlar ve kıdemler arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ancak 16-20 yıllık kıdeme sahip öğretmenlerin genel olarak daha olumlu düşündükleri saptanmıştır. Öğretmenlerin kıdemleri arttıkça daha olumlu düşündükleri söylenebilir. Anketin tüm boyutları arasında, yüksek düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Araştırmamıza paralel olarak literatürde yapılan bazı çalışmalar bulunmaktadır. Yeşil (2003), sınıf ve aile ortamlarını, sorumluluk eğitimine uygunluğu açısından değerlendirmek ve öğrenci davranışlarında sorumluluk bilincinin ne düzeyde yer aldığını belirlemek amacıyla, Van ili merkez ilçedeki 15 ilköğretim okulunda öğrenim gören 900 öğrenci ve derslere giren 208 öğretmen üzerinde bir araştırma yapmıştır. Elde ettiği sonuca göre, aile ortamının, sınıf ortamına göre sorumluluk eğilimine daha uygun olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca ortamın sorumluluk boyutu, diğer boyutlarla pozitif ve anlamlı bir ilişki içerisindedir. Öğrencilerin büyük bölümü, sorumluluk boyutunda yer alan davranışları yeterince gösterememektedirler. Yontar (2007) 'ın, sınıf öğretmenlerinin öğrencilerine sorumluluk kazandırmada ceza içeren yaptırımları kullanma durumlarını ve bunun sonuçlarını öğretmen ve öğrenci görüşleri bağlamında ortaya koyma amacıyla yaptığı çalışmasında ise; öğretmenlerin yerine getirilmeyen sorumluluklarla baş etmede ceza içermeyen yöntemlerin yanında ceza içeren yöntemlere de başvurdukları, cezalar içinde ise en çok sözel olumsuz cezaları kullandıkları, öğrencilere göre öğretmenlerin uyguladıkları yaptırımlar genel olarak etkili olmamakla birlikte bu etkinin kısa süreli olduğu ortaya konmuştur. Yapılan bir diğer çalışmada, okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimi

ile ilgili görüşleri incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin çocuklara kazandırılması gereken değer sıralaması, saygı, sorumluluk, sevgi, hoşgörü şeklindedir. Öğretmenler, bu değerlerin kazandırılması gerekliliğini; çocukların gelişimlerini desteklemesi, çocukların sonraki yaşamlarını kolaylaştırması ve sınıf-toplum düzeni için gerekli olduğu ile açıklamışlardır (Gülay Ogelman& Erten Sarıkaya, 2015). Bir diğer çalışma, işbirliği, sorumluluk, empati, iç control ve savunmacılık konularının yer aldığı değerler eğitim programının uygulandığı sınıflarda, eğitimcilerin daha güvenli olduğu, çocukların problem davranışları azalırken, akademik başarılarında artış olduğu bulunmuştur (Viadero, 2003). Sorumluluk eğitimi, değerler eğitimi içerisinde yer almaktadır. Bu bağlamda Öğretmenlerin sorumluluk eğitimine önem verdikleri ve bu yönde profesyonel bir yardım ihtiyaçları olduğunu belirtmektedirler (Şahinkayası&Kelleci, 2012; Thornberg&Oğuz, 2013; Shapira-Lischinsky, 2011). Sonuç olarak

KAYNAKÇA

- Aksoy, A. (1995). Okulöncesi Eğitim Kurumlarında Yönetim. Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Aktaş A. Y. (2003). Küçük Bir Bilim Adamı Yetiştirmenin İlk Adımları. Çocuk ve Aile, 2003, 42-46.
- Ardaç, D. (2003). Fen Eğitiminde Güncel Yaklaşımlar. Çoluk Çocuk Dergisi, 24-25.
- Bal, S. (1994). 9. Ya-pa Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri, Seminer Kitabı). Anaokullarında Fen Çalışmaları, Ya-Pa Yayınları, Ankara.
- Demirel, Ö. (2000). Karşılaştırmalı Eğitim. Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- Dökmen, Ü. (2000). Varolmak Gelişmek Uzlaşmak. Remzi Kitapevi, İstanbul 2000.
- Karaköse, R. (2010). Ailede Sorumluluk Eğitimi. Timaş Yayınları, İstanbul 2010.
- Milli Eğitim Bakanlığı. Okulöncesi Eğitim Programı (2006) (36-72 Aylık Çocuklar için). Ankara.
- Gülay-Ogelman, H., Erten Sarıkaya, H. (2015). Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi Konusundaki Görüşleri: Denizli İli Örneği. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, sayı 29: 81-100
- Oktay, A. (2003). Türkiye'de Erken Çocukluk Eğitiminin Dünü, Bugünü, Geleceği. OMEP World Council and Conference, 5-11 Ekim 2003 Kuşadası/ Türkiye.
- Öncü Çelebi, E. (2002). Erken Çocukluk Döneminde Sorumluluk Eğitimi. Çoluk Çocuk Dergisi Aylık Anne Baba ve Eğitimci Dergisi. 14-17.
- Özen, Y. (2001). Yarına Kalmak Adına Sorumluluk Eğitimi. Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Şahan, B (2011). “Okul Öncesi 5-6 Yaş Grubu Öğrencilerin Sorumluluk Kazanma Düzeylerinin Öğretmen ve Veli Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” (Yayınlanmamış Yük. Lis. Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Şahin, Fatma; Ökçün, Filiz. (2000). Okulöncesinde Aktivitelerle Fen Kavramlarının Geliştirilmesi Üzerine Bir Araştırma. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hakemli Dergisi, Cilt.3. Sayı:13, 23-30.
- Şahinkayası,Y. & Kelleci, Ö.(2012). “Elementary school teachers’ views on values education”. The paper presented at 3rd World Conference on Learning, Teaching and Educational Leadership – WCLTA. Procedia-Social and Behavioral Sciences, 93: 116-120.
- Shapira-Lishchinsky, O. (2011). “Teachers’ critical incidents: Ethical dilemmas in teaching practice”, Teaching and Teacher Education, 27: 648–656.

Thornberg, R. & Oğuz, E. (2013). “Teachers’ views on values education: A qualitative study in Sweden and Turkey”, *International Journal of Educational Research*, 59:49–56.

Viadero, D. (2003). Nice Work, *Education Week*, 22 (33), 38-42 www.ebscohost.com adresinden 07.05.2018 tarihinde erişilmiştir.

Yeşil, R. (2003). Sorumluluk Bilincinin Gelişmesine Okul ve Ailenin Etkisi. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 175-183.

Yılmaz, N. (2003). Türkiye'de Okul Öncesi Eğitimi. M. Sevinç içinde, *Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar*. İstanbul: Morpa Yayınları.

Yontar, A. (2007). Sorumluluk Eğitiminde Ceza Uygulamalarına İlişkin İlköğretim 5.Sınıf Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerinin İncelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.